

Επιφυλλίδες

ΣΤΑΥΡΑΕΤΟΙ της Κρήτης

Κονδυλάκης: Ο μεγάλος της λογοτεχνίας μας

Ο Κονδυλάκης είναι μοναδικός στη λογοτεχνία μας και στη δημοσιογραφία. Οτι και αν έγραψε διήγημα, μυθιστόρημα, ιστορία, χρονογράφημα, στάθηκε πάντα του και πρώτα απ' όλα τεχνίτης του λόγου.

ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Γράφει ο Μιχάλης Γρηγοράκης

νομικών προβλημάτων που αντιμετώπιζε αναγκάζεται να εγκαταλείψει την Αθήνα και γυρίζει στα Χανιά όπου διορίζεται δάσκαλος

Τα πεζογραφήματά του είναι κρητικές αποτελούν αξιόλογο συμβολή στη λογοτεχνία μας. Ο Κονδυλάκης είχε χιούμορ που κάνει ευχάριστο το διάβασμά τους. Τα πεζογραφήματα που διαδόστηκαν πολύ κι έχουν λογοτεχνική αξία είναι "Ο Πατούχας" το "Οταν ήμουν δάσκαλος" και η "Πρώτη αγάπη".

Ζωή του Ιωάννη Κονδυλάκη, ενός από τους αξιολογότερους νεοέλληνες λογοτέχνες, έχει κάποια αντιστοιχία μ' εκείνη του Παπαδιαμάντη. Έμεινε κι αυτός δέσμιος της Αθήνας, σπλάγγος του χρονογραφήματος, έφθασε στη μοναξιά και τη λιτότητα όλη του τη ζωή κι όταν αποφάσισε να γυρίσει στην Κρήτη, ήταν για να πεθάνει.

Ο Ιωάννης Κονδυλάκης γεννήθηκε στη Βιάννο το 1862 και οι γυμνασιακές του σπουδές, στην Κρήτη και στην Αθήνα, ήταν άσπαστες και ανώμαλες. Σε ηλικία 23 χρόνων, "μιστακοφόρος και σουδαρός" όπως λέει θυμοσοφικά ο ίδιος, ήταν αιώμα μαθητής στην Αθήνα. Οι σπουδές του στη Φιλοσοφική Αθηνών δεν τελείωσαν. Υπηρέτησε σε δημοσίες θέσεις στην Κρήτη, ως δικαστικός υπάλληλος και ως εκπαιδευτικός χάρη στη φαινητική του ικανότητα. Αρχικά εργάστηκε στα Χανιά ως βοηθός γραμματέα του Εφετείου Χανίων. Το 1880 είναι γραμματέας του Ειρηνοδικείου Μεραμπέλου, και το 1881 μετατίθεται στη Σητεία. Από τη Σητεία στέλνει ανταποκρίσεις στην τότε εκδιδόμενη στα Χανιά εφημερίδα "Αλήθεια", αρχίζοντας έτσι την επαφή του με τη δημοσιογραφία. Το 1882 φεύγει για την Αθήνα και τελειώνει τις δυο τελευταίες τάξεις στο Βαρβάκειο Γυμνάσιο. Στο διάστημα που έμεινε στην Αθήνα συνεργάζεται με τον "Ρωμαϊκά" σατιρική εφημερίδα του Κλεάνθη Τριαντάφυλλου. Όμως εξαιτίας οικο-

στο Μόδι. Στο διάστημα που έμεινε στα Χανιά συνεργάζονταν με την εφημερίδα "Αμύνα" και τη "Νέα Εβδομάδα" του Ηρακλείου. Ομοίως και η καταπίεση στο νοή του υποχρεώνει να φύγει για την Αθήνα. Με τον ερχομό του στην Αθήνα συνεργάζεται με αρκετά έντυπα. Στις 10 του Νοέμβρη του 1896 κυκλοφόρησε η εφημερίδα "Εμπρός" και ο Κονδυλάκης συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων συνεργατών της. Υπέγραφε με το ψευδώνυμο "Διαβάτης" τα χρονογραφήματά του στο "Εμπρός" και η συνεργασία του μ' αυτό κράτησε είκοσι περίπου χρόνια. Τόση εντύπωση εκάναν τα γραφά του που ένας άλλος αξιολογός χρονογράφος, ο Παύλος Νιρβάνας, τον αποκάλεσε "πατέρα του χρονογραφήματος" και σύμφωνα με την γνώμη

των μελετητών του έργου του: "Ο Κονδυλάκης καθιέρωσε το χρονογράφημα και το έκανε νέο λογοτεχνικό είδος". Ήταν ένας συγγραφέας διαδραστικός και στοχαστικός, απλός και ρεαλιστικός γι' αυτό και τη γνώμη του δεν την έντυνε με ξένη σοφία, αλλά έλεγε τα σικά σικά και τη σκάφη σκάφη. Ήταν εκλαϊκευτής, θα γράφει ο Κορδάτος, κι έγραψε σε απλή και πολύ το περιεχόμενο παρά τη μορφή. Έτσι πλησίαζε πιο πολύ τον αναγνώστη. Γι' αυτό διαβαζόταν και είχε αποκτήσει όνομα. Πολλοί αγόραζαν το "Εμπρός" μόνο για το χρονογράφημα του Διαβάτη. Πεζογράφος με ισχυρό ταλέντο ο Κονδυλάκης θεωρείται από τους καλύτερους λογοτέχνες - ηθογράφους της πατρι-

ήσει τα προβλήματα των εργαζομένων σ' αυτόν, γι' αυτό και πρωτοστάτησε, το 1914, στην ίδρυση της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ) κι έγινε και ο πρώτος της πρόεδρος. Μετά το 1918 άρρωστος και κουρασμένος ο μεγάλος της λογοτεχνίας μας κατεβαίνει στα Χανιά. Ελπίζει να βρει εδώ λίγη γαλήνη και χρόνο για να γράψει τα όσα δεν μπόρεσε ή μάλλον δεν τον άφησε η καθημερινή ρουτίνα της εφημερίδας. Και βρήκε, ως φαίνεται, τη γαλήνη και το κουράγιο, γιατί από τα Χανιά ταξίδεψε στην Αλεξάνδρεια και τις εντυπώσεις που τις δημοσίευσε στη "Νέα Εφημερίδα" Ηρακλείου κι εδώ έγραψε και το τελευταίο του έργο την "Πρώτη αγάπη" και μάλιστα στη δημοτική γλώσσα.

Προσχώρησε οριστικά στον Δημοκρατικό και ο τόσο πριν γλωσσικά συντηρητικός συγγραφέας του "Πατούχα" πήρε να μιλεί τώρα με τρομερή αναπάθεια και περιφρόνηση για την καθαρεύουσα, που δεν την θεωρεί γλώσσα παρά τραγέλαφο και πάει ακόμα πιο έξω, ώσπου να λυπάται τον περσολοβιανό για γράφοντα οι εφημερίδες και τα επιστημονικά και τα εμπορικά διδύλια σ' αυτή που είναι χάος και ψεύδος. Όλα τα παραπάνω τα κρίσκουμε σε μια επιστολή του Κονδυλάκη προς τον Αρίστο Καμπάνη ένα χρόνο πριν το θάνατό του, το 1919. Όμως το πως έπαινε να πιστεύει στην καθαρεύουσα και το πως άρχισε ν' αγαπά και να βλέπει με καλό μάτι τη δημοτική μας γλώσσα, φαίνεται και από ένα άλλο γράμμα, λιγάκι κατοπινό, που έστειλε στο συμπαιρωτή του λογοτέχνη Μαράντη, συγγραφέα του έργου "Το Μιχελιό". Το "Μιχελιό" διαδόστηκε για πρώτη φορά σε μια φιλολογική βραδιά που είχε οργανώ-

σει στα 1920 στα Χανιά ο ίδιος ο Κονδυλάκης, για να διαβάσει την "Πρώτη αγάπη" του. Έτσι σ' ένα βράδυ μέσα διαβάστηκαν και τα δυο έργα. Και την άλλη μέρα ο Κονδυλάκης έστειλε στον Μαράντη ένα γράμμα. Εκεί λέει: Οταν έγραψα τον "Πατούχα", κατά την εποχή εκείνη εκρατούσα εις τον γλωσσολογικό χορόν, και ηδύκησα ούτως και το έργο μου και τη δημοτική γλώσσα, ενόπιον της οποίας ελπίζω να εξαγνισθώ, έστω και εις τα γήρατά μου, με την "Πρώτη αγάπη" γραμμένη, όπως είδατε, εις την ζωντανή γλώσσα. Όπως βλέπουμε ο Κονδυλάκης στα τελευταία του χρόνια εξαγνίσθηκε γλωσσικά, αλλά και πνευματικά αναεώθησε, όπως θα γράψει ο Κορδάτος. Η Ρωσική Επανάσταση (1917) δεν τον άφησε αδιάφορο. Αν και δεν ήταν σοσιαλιστής, όμως στο "Εμπρός" έγραφε χρονογραφήματα που έδειχναν προσανατολισμό προς τον σοσιαλισμό. Όπως προαναφέρα ένα από τα καλύτερα έργα, αν όχι το καλύτερο, θεωρείται "Ο Πατούχας". Είναι μια πολύ ζωντανή ηθογραφία που φανερώνει άγνωστες λεπτομέρειες της χωριάτικης κρητικής ζωής, μια λεπτή και αρκετά βαθιά ψυχολογία, κι ένα σε πολλά του μέρη εμπνευσμένο και ποιητικό έργο. Η ανάγνωση του Πατούχα, θα γράψει ο κριτικός Αθηνών Θρύλος, προκαλεί ένα θαυμασμό, είναι για τη νεοελληνική λογοτεχνία ένα έργο ξεχωριστό. Ενστολάζει όμως και μια πολύ οξύτερη πικρία. Επρεπε και μπορούσε να είναι μια απασχημένη δημοσιογραφία. Υπήρξε όμως - συνεχίζει ο Θρύλος, για τον Κονδυλάκη μιαν αρχή κι ένα τέλος.

Το τελευταίο έργο του Κονδυλάκη "Πρώτη Αγάπη" που τυπώθηκε στα Χανιά το 1919.

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

1		1
3		9
6		6
2		2